

TÜRÜK

2020, Yıl/Year: 8, Sayı/Issue: 21, ISSN: 2147-8872

TÜRÜK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi

TURUK International Language, Literature and Folklore Researches Journal

Geliş Tarihi / Date of Received: 28.04.2020

Kabul Tarihi / Date of Accepted: 29.05.2020

Sayfa / Page: 245-255

Research Article / Araştırma Makalesi

Yazar / Writer:

Arş. Gör. Elif Ceren CEMİLGİL

Sakarya Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü

elifceren.cemilgil@selcuk.edu.tr

ALMANYA'DA DOĞUP BÜYÜYEN TÜRK KADINLARININ GELENEKSELDEN KOPUŞ VE BİREYSELLEŞME SÜREÇLERİNİN SİNEMAYA YANSIMASI: FATİH AKIN'IN KISA VE ACISIZ FİLMİNDE CEYDA KARAKTERİ ÖRNEĞİ

Öz

Göç insanlık tarihi kadar eski bir konu olsa da bugün hala güncelliğini korumaktadır. Bu haliyle göç ve göçmen ilişkisi sosyal bilimlerin her alanına yayılan bir çalışma alanı oluşturmaktadır. Sinema da bu alanlardan bir tanesidir.

Toplum, topluma anlatan bir kitle iletişim aracı olarak düşünüldüğünde sinema, yönetmenin elinden çıkıp seyirciye ulaştığı andan itibaren kendisine yepyeni bir misyon verilmektedir: gerçeği yansıtma. Her ne kadar sinemanın böyle bir görevi olup olmadığı konusu tartışmalı olsa da göç alanında yapılmış Türk-Alman filmleri göstermektedir ki, sinema toplum içinde görece daha az görünür bir grubu konu aldığı anda, gerçekliğin ve tecrübenin boş bıraktığı alanları doldurarak, ön kabullere zemin hazırlayabilmektedir.

1990'lı yıllara kadarki Türk-Alman göçmen filmleri kadın karakterler, korunmaya muhtaç, sessiz, aile baskısı ve şiddeti gören, toplumdan izole edilmiş kişilerdir. Göçmen Türk kızının dramı, uzun yıllar Türk-Alman sinemasının ana konularından biri olmuştur.

Fatih Akın, göç geçmişi bulunan Türk-Alman bir sinemacı olarak, filmlerinde Türk kadınına alışlagelmiş kalıpların dışına çıkarak yansıttığı filmler yapmıştır. Bunlardan bir tanesi, Kısa ve Acısız filmindeki Ceyda karakteridir. Fatih Akın'ın, Ceyda karakteri üzerinden ikinci kuşak Türk göçmen anlatısı bu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Göç, Kimlik, Çokkültürlülük, Kadın, Fatih Akın

**OBSERVATIONS OF BREAKING WITH TRADITIONAL AND
INDIVIDUALIZATION OF THE TURKISH WOMEN WHO WERE BORN AND
GREW UP IN GERMANY: THE EXAMPLE OF CEYDA, A CHARACTER IN
FATİH AKIN'S "SHORT SHARP SHOCK" MOVIE**

Abstract

Although immigration is a subject as old as human history, it is still continue to be relevant today. As is, the immigration and immigrant relationship constitutes a field of study that spans all areas of social sciences. And cinema is one of these areas.

Cinema, when it's considered as a mass communication tool that explains the society to the society itself, is given a new mission from the moment it is off the director's hand and reaches the audience: mirroring the truth. Although the issue of whether cinema has such a mission is controversial, Turkish-German movies made in the field of migration show that when cinema is about a relatively less visible group in the society, it can establish a ground for preliminary acceptance by filling the fields were left behind by reality and experience.

Until 1990s, movies, which are related the Turkish-German immigrants, used to show the female characters as people in need of protection, silent, suffering oppression and being exposed to violence, isolated from society. The drama of the Turkish immigrant girl has been one of the main topics of the Turkish-German cinema for long years.

As a Turkish-German filmmaker with an immigration background, Fatih Akın made movies in which he reflected the Turkish woman out of the usual patterns. One of them is Ceyda in his movie called "Short Sharp Shock". The second generation Turkish immigrants narrative of Fatih Akın over Ceyda is the subject of this study.

Keywords: Migration, Identity, Multiculturalism, Women, Fatih Akın

1. Giriş

Fatih Akın, göçmenliği, kültürel farklılıkların yarattığı sorunları ve kimlik bunalımlarını filmlerine sıklıkla yansıtan bir sinemacıdır. Filmlerinde toplumsal meselelere de değinmekte, aile baskısını, kültür farkını, topluma uyum sağlayamama durumunu, vatan özlemini, ait hissedememe halini, Almanya'da doğup büyümüş olan kadın karakterler üzerinden seyirciye iletmektedir. Almanya'ya yetişkinlik çağında yerleşen ve orada yeni bir hayat kuran kuşaklar ile, çok küçük yaşta giden ya da Almanya'da doğup büyüyen, dolayısıyla iki farklı yaşam tarzını paralel olarak yürüten göçmenlerin problemleri birbiriyle ortaklık gösterse de aslında birçok farklılığı beraberinde getirmiştir. Zaten hali hazırda sorunlu işleyen kuşak farkını, bir de çokkültürlü bir ortamda farklı boyutlarıyla yaşayan Almanya doğumlu Türkler¹den olan Fatih Akın, bu farklılıkları, çoğunlukla kendi hayatı ve çevresinden esinlenerek filmlerine yansıtmıştır. Farklılık konusu bu noktada iki boyutludur: göç geçmişi bulunan kişiler, aile içinde önceki nesilden çok farklı büyümeleri ile ayrılmışlardır. Alman toplumuyla etkileşim içinde büyümüş Alman okullarına gitmiş, kendilerini

¹ Alm. Menschen mit Migrationshintergrund – göç geçmişi olan kişiler

Almanca ifade etmişlerdir. Toplumda bu kişiler, aile içi dinamiklerinin farklılığı dolayısıyla ayrılmışlardır. Evde Türk sokakta Alman olmuşlar, iki farklı kültürü aynı anda yaşamışlardır. Fatih Akın filmlerinde çok kültürlülük ortamında göçmen kuşakların yaşadığı sorunları ve kendi içlerinde bölünmelerini kuşak farklarına da dikkat çekerek vermektedir. Ancak kuşaklar arasındaki bu farklılıklar, tek tip ve yalnızca belirli bir bakış açısını yansıtan farklılıklar değildir, kendi içlerinde de aile dinamiklerine bağımlı ve değişkendir. Fatih Akın filmlerindeki kadın karakterler incelendiğinde çeşitlilik dikkat çekse de ortak özellikler de bulunmaktadır.

2004 tarihli *Duvara Karşı* (Alm. *Gegen die Wand*) filmindeki Sibel karakteri ve 2000 tarihli *Temmuz'da* (Alm. *im Juli*) filmindeki Melek ve 1998 tarihli *Kısa ve Acısız* (Kurz und Schmerzlos) filmindeki Ceyda karakterlerinin her biri aynı göç geçmişine sahip ve Almanya'da doğup büyümüş kadınlardır. Bu kadınların aile yapıları, davranışları, birbirleriyle ve toplumla olan iletişimleri, arkadaş seçimleri ve çevreleri, dili kullanımları dış görünüşleri, beklentileri birbirinden farklıdır. Her biri görece geleneksel bir aileden gelen ve kendilerine, ait olmadıklarını bir toplumda doğup büyümüş oldukları dikte edilen bu kadınlar arasında Ceyda, yaşam tarzı, ailesiyle ilişkisi, arkadaş çevresi, dili kullanımı ve özgüveni ile hem Fatih Akın filmlerinde hem de Türk-Alman² sinemasında kadın karakterler arasında dikkat çekmektedir. Türk toplumunun sosyokültürel yapısının etkisini aileleri aracılığıyla hisseden Almanya doğumlu Türk göçmen kadınların, Alman toplumuna entegrasyon sürecindeki kimlik dönüşümlerinin sinemaya yansımaları, Ceyda karakteri örneği üzerinden incelenecektir.

2. Almanya'da Türk-Alman Göç Sineması

Sinema, kitle iletişim araçları içerisinde belki de en etkilisidir. Sinemanın 120 yılı aşkın tarihi, izleyici için kurgu ile gerçeklik arasındaki ayrımı şeffaflaştıracak şekilde ilerlemiştir. Başka yaşamlar tanıtmaya, eğlendirmeye, öğretmeye, korkutmaya işlevi bakımından sinema, kitaplardan çok daha geniş bir kitleye ve çoğunlukla eş zamanlı şekilde hitap etmiştir. Sinemanın bu anlamda çoğunluğa hitap edebilmesi, gerçeklikle paralel hikayeler ve gündelik hayatta karşılaşılması mümkün olan karakterler işleme ve bunu hem görsel hem işitsel olarak aynı anda verebilmesi, sinemayı gerçekliğin hatta kimi zaman tarihin ve dünyanın yorumlanmasında ciddi bir etken olarak karşımıza çıkarmaktadır (Kayaoğlu 2016: 5).

Tanık olunmamış olayları ve yaşamları, oradaymışçasına gerçek görüntüler ve gerçeklikle uyumlu karakterler üzerinden veren sinema filmleri bu anlamda toplumsal bellek yaratma, genelleme ve buna bağlı önyargı oluşturma konusunda yazılı kaynaklardan daha etkili olabilmektedir. Tüm bunlar göz önünde bulundurulduğunda sinema yalnızca bir sanatsal faaliyet olmaktan çıkıp, sosyal bilimler alanında kendine ciddi bir araştırma alanı yaratabilmektedir.

Özellikle işçi göçleri sebebiyle Avrupa'nın genelinde ve özellikle de Almanya'da artan göçmen nüfus, Alman sinemasının ilerleyişinde ciddi bir öneme sahiptir. Türk-Alman sineması, göçmenlerin durumunun Avrupa ve Almanya'da yürütülen göçmen politikaları sebebiyle değişimlerine paralel olarak ilerlemiştir. Başta *misafir işçi*³ olarak tanımlanan göçmen toplulukları daha sonra göçmen işçiler olarak varlıklarını sürdürmüşlerdir. 1970 ve 1980'lere denk düşen bu

² Deutsch-Türkische Migrationskino

³ Alm. Gastarbeiter

dönemde göçmenlerin sinema ve edebiyat alanındaki varlıkları ve ilk eserler çoğunlukla yabancı işçilerin hayatlarını, yaşadıkları zorlukları, özel ve iş hayatlarındaki sıkıntıları yansıtmaya eğilimdedir.

Türk-Alman sineması, tarihi boyunca kimlik ve entegrasyon politikalarına eleştiri niteliği taşıyan unsurlar barındırmış ve ulusal aidiyete, kültürel değerlere hassas ve eleştirel yaklaşan bir yapıda ilerlemiştir. Yerli ile yabancıların ayrımını göçmenlerin hikayeleri üzerinden verme eğilimi gösteren Türk-Alman sineması bu anlamda göçmenlerin seslerini duyurdukları bir alan olmuştur. Anlatılan hikayeler, çözüme kavuşturulması gereken sosyal sorunlar üzerine işlense de zamanla var olan genelleme, karikatürize etme ve önyargı eğilimini güçlendirmiştir. Sinema bir kültür taşıyıcısı olarak değerlendirildiğinde çalışma alanı da etkisi de genişlemektedir. “*Modern toplumlarda sinema, ideolojileri tek başına üreten bir konumda olmasa da ideolojiyi yaymak anlamında önemli rol oynar*” (Özkan 2014: 342). Bu sav, filmlerle verilen Türk kadını ya da Türk ailesi tiplemesinin yerleşik bir ön kabule dönüştürme eğilimini destekler niteliktedir.

Bu eğilimin varlığı, göçmenleri konu edinen ilk filmlerden olan, Rainer Werner Fassbinder’in 1973 tarihli “*Alle Türken heißen Ali*” adlı filmde kendini kanıtlamaktadır. Film, ne bir Türk göçmen tarafından çekilmiş ne de Türk bir göçmenin hikayesini anlatmıştır. Tamamen imgesel bir özellik gösteren ve Türklerde çok sık karşılaşılan bir isim olan Ali ismi, ucuz işçi gücü olarak görülen toplumla arasında mesafe olan ve dış görünüşüyle Avrupa toplumundan ayrılan kesimi tanımlamaktadır (Blumentrath vd. 2007: 87).

Türk-Alman sineması takip eden dönemde, yine göçmen işçileri ve yabancılık halini işlemeye, kültür farkının ve dil sorunlarının beraberinde getirdiği problemleri alanları konu edinmeye devam etmiştir. Bunların yanı sıra dikkat çeken bir diğer konu, kadınların yabancı bir toplumda yaşadıkları sıkışmışlık hali, toplum baskısı ve aile içi şiddettir. Bu dönemde Türk göçmen kadınların ve genç kızların hatta çocukların, kurtarılması gereken, aciz, mağdur, her türlü özgürlüğü elinden alınmış *köleler* olarak yansıtıldığı dram filmleri hakimdir. Tevfik Başer’in 1986 yapımı *40 metre kare Almanya* ve Hark Bohm’un 1988 yapımı *Yasemin* filmleri bu dönemin örneklerindedir. Bu sorunu işleyen sinemacılar arasında biri de *Sibel* karakteriyle Fatih Akın’dır. Fatih Akın’ın *Sibel* karakterinin diğer kadın karakterlerden farkı, 80’li yıllarda işlenen kadınların özgürlüklerini kazandıktan ya da kurtarıldıktan sonraki akıbetlerinin belirsiz oluşudur (Göktürk 2007: 336).

Bahsi geçen tek tiplendirilmiş pasif, sessiz, muhtaç, ailedeki erkek karakterler tarafından baskı altında tutulan kadın karakterler ve aile dramaları üzerine yapılan filmler 90’lı yıllara kadar baskınlığını sürdürmüştür. 90 yıllarda, Fatih Akın, Thomas Arslan, Ayşe Polat gibi yeni nesil sinemacıların kendilerini göstermesiyle çokkültürlülük ortamı, melezlik gibi olgular, geçmiş yıllara göre daha eğlenceli daha kabul edilebilir şekilde ve olumsuz yönlerini görmezden gelmeden ancak yalnızca onlara odaklanmayı bir tarafa bırakarak yansıtılmaya başlanmıştır (Naiboğlu 2018: 5).

Fatih Akın’ın *Ceyda* karakteri 1998 yılına ait *Kısa ve Acısız* filmde görece özgürlük alanı geniş bir karakter olarak işlenmiş olsa dahi, izleyici için tipik Türk göçmen kadını daha çok 2004 yılının *Duvara Karşı* filminden *Sibel* karakteri olduğu günümüzde hala gözlemlenebilmektedir.

3. Kısa ve Acısız (Kurz und Schmerzlos)

Kısa ve Acısız Fatih Akın'ın ilk uzun metraj filmidir. Filmin yönetmenliğini de yapan Fatih Akın senaryonun ilk metnini henüz lisedeyken el yazısıyla yazarak oluşturmuştur. Film ilk kez 1998 yılında Uluslararası Locarno Film Festivali'nde gösterime girmiş, En İyi Genç Kuşak Baviera Film Ödülü ve Adolf-Grimme Ödülü almıştır. Filmin baş rol oyuncularını olan Adam Bousdoukos, Aleksandar Jovanovic ve Mehmet Kurtuluş Bronz Leopar Ödülü almıştır (Behrens vd. 2013: 230).

Kısa ve Acısız'da konu edilen Cebrail, Costa ve Bobby'nin hikayesi, Fatih Akın'ın lise yıllarında arkadaş olduğu, Almanya'da doğup büyümüş Yunan asıllı bir göçmen olan Adam Bousdoukos, Fatih Akın ve Tommy isimli bir başka arkadaşlarının da bulunduğu arkadaş gruplarının başından geçen bir olaya dayanmaktadır (Behrens vd. 2013: 37). Filmde yan karakter olan Ceyda, Cebrail'in kız kardeşidir.

Filmde, her biri ikinci kuşak, ailelerinde göç geçmişi bulunan ancak kendileri Almanya'da doğup büyümüş, çeşitli konularda suç işlemiş bir Türk, bir Sırp ve bir Yunan'ın arkadaşlık hikayesi konu edilir. Filmdeki çokkültürlülük ve arkadaşlık vurgusu odak noktadır.

İlk kuşak göçmenlerin de zaman zaman yer aldığı film nihayetinde bir gençlik filmidir. İkinci kuşak göçmenlere özgü bir dil kullanımı filmin tamamına hakimdir. Diyaloglar nezaket ya da resmiyet çerçevesinde değil samimiyetle oluşturulmuştur (Asutay vd. 2012: 45). Cebrail arkadaşları tarafından Gabriel olarak adlandırılır. Yan karakterlerden Ceyda, geleneksel bir aileden gelen, abisiyle ilişkisinde açık fikirli, kendi işini kurmuş, erkek arkadaşı ve abisinin en yakın arkadaşlarından biri olan Yunan Costa ile ilişkisini serbest bir şekilde yürüten görece baskın bir karakterdir.

Filmdeki diğer karakterlerden anne ve yengenin de baskıya maruz kaldığını gösteren bir sahne bulunmamasıyla birlikte bu konu belirsizdir. Anne ve Cebrail'in sahnesi, annenin Cebrail'e abisi Cenk'in düğününde para vermesi ile kısıtlıdır. Anne Cebrail'i toplum içerisinde küçük düşürülecek bir durumdan korumaya çalışmaktadır ancak annenin ne Cebrail ile ne de Ceyda ile bir diyalogu yoktur. Bu durum bir açıdan annenin çocukları üzerinde söz hakkı olmadığı gibi hayatlarında yer de almadığını düşündürmektedir. Söz hakkı konusu, annenin film boyunca ne Almanca ne de Türkçe herhangi bir sözü bulunmamasından da çıkarılabilmektedir (Atılın 2013: 32-35).

4. Modern Alman Toplumu ve Geleneksel Türk Ailesi Arasında Büyüyen Ceyda Karakteri İncelemesi

Film, Costa'nın hırsızlık sahnesiyle başlar ve klasik bir Türk düğünü sahnesiyle devam eder. Cebrail cezaevinden yeni çıkmıştır ve abisi Cenk evleniyordur. Gelin ve damat absürt sayılabilecek bir şekilde kendi düğünlerinde tavla oynamaktadır. Ceyda en yakın arkadaşı ve iş ortağı Alice'i abisi Cebrail ile tanıştırmaktadır. Ceyda'nın kıyafetleri, konuşma şekli ve davranışları, kendisi üzerinde herhangi bir toplum baskısı olduğunu vurgular nitelikte değildir. Kızıyla boyanmış saçları, tülle kaplı dekolteli elbisesi ve kusursuz Almancasıyla Ceyda, Alman toplumunda ve Türk-Alman sinemasında yerleşmiş bir fikir olan başı eğik, çekingen ve dış dünyaya kapalı *Türk kızı* imajını taşımamaktadır. Bu imaj, daha önce bahsedildiği üzere erken kuşak Türk-Alman sinemasında yer bulan kadın tiplemesidir.

Ceyda, ikinci kuşak Türk kadınının içine kapanık, toplumdan izole ya da kapana kısılmış olmadığını filmin ilk sahnelerinden itibaren vermektedir. Bu durum öncelikle alışlagelmiş sinemadaki Türk kadını tiplemesini sorgulamaktadır. Ceyda kendi işini kurmuş, hayattan ne beklediğini bilen, isteklerini ve fikirlerini söylemekte çekince yaşamayan bir kadındır. Film boyunca Ceyda'nın baskın karakterinin klişelerin tamamen dışında olduğu izlenimi verilmektedir. Klişelerin dışında olan tek karakter Ceyda değildir. Türk-Alman sinemasında çoğunlukla baskıcı, tutucu ve etrafındaki kadınlara şiddet uygulamaktan çekinmeyen, onları hapseden ve toplumdan izole eden *barbar Türk erkeği* tiplemesi de Cebrail aracılığıyla sorgulanmaktadır. Cebrail, kız kardeşine karşı son derece nazik ve sevecen, açık görüşlüdür. Ceyda'ya saygı duyduğunu ifade eder ve kız kardeşine zarar vermez. Arkadaşı ve Ceyda'nın ayrıldığı sevgilisi Costa'yı korumak için kavga ettiği Ceyda'nın yeni erkek arkadaşı Sven'den özür dilemekten çekinmez. Filmde şiddet uygulanan tek kadın, göçmen olmayan tek karakter olan Alice'dir. Sevgilisi Sırp Bobby, bir tartışma sırasında Alice'e tokat atar.

Ceyda'nın yakın arkadaşı ve ortağı olan Alice, aynı zamanda Cebrail'in yakın arkadaşı Sırp Bobby'nin kız arkadaşıdır. Alice Bobby tarafından ikinci kez Cebrail ile tanıştırılırken, Ceyda'nın erkek arkadaşı ve Cebrail'in diğer bir yakın arkadaşı olan Yunan Costa düğün salonuna girer. Costa'yı bir odaya götüren Cebrail, ona kıyafeti konusunda eleştiride bulunur çünkü Costa bere ve şişme montla düğüne gelmiştir ve bu kıyafet düğünün ciddiyetine uymamaktadır. Her ne kadar Ceyda da Cebrail de gelenekselin dışında yaşayan kişiler olsalar da ikisi de tamamen örf ve adetlerden ya da ailelerinin ve çevrelerinin kendilerinden beklediği davranış kalıplarından tamamen kopuk değillerdir. Ceyda ve Costa'nın birlikteliğinin ilk kez görüldüğü bu sahnede Ceyda içeri girer ve Costa'yı öper. Ceyda tıpkı abisi gibi, kıyafetinin özensizliği konusunda Costa'yı eleştirir.

Abi Cebrail, öpüşme sahnesinden itibaren geri çekilerek Ceyda ve Costa'ya alan tanımış ve ikisinin diyalogunun arasına girmemiştir. Bu noktada Ceyda'nın abisi ile olan ilişkisinde, kişisel hayatı ve ilişkileri noktasında da herhangi bir baskı altına alma durumu hissedilmemektedir.

Düğün devam ederken, Ceyda ve Alice tuvalette sigara içip sohbet etmektedir. Ceyda Costa'dan ayrılmak istemektedir ve başka biriyle görüşüyordur. Alice, Ceyda'nın ayrılma kararına Costa'nın onu çok sevdiğini ve onsuz ne yapacağını sorarak tepki verir. Ceyda'nın tavrı direkt ve özgüveni yerindedir. Buna karşılık, tuvalette sigara içmesi, gizlice ve aileden saklayarak içtiğini işaret etse de bunu vurgulayan herhangi bir ifade bulunmamaktadır.

Tuvalette gizlice sigara içme meselesinin ardından arkadaşlarıyla bir saatliğine dışarı çıkan Cebrail, geri döndüğünde babasıyla konuşmaktadır. Babanın tavrı her ne kadar Cebrail'e abisinin düğünü sırasında bir saat ortadan yok olmasına kızar gibi görünse de konuşmanın sonunda oğluna gülümser. Filmde babanın gelenekselliğine ilişkin birkaç detay daha verilmiştir. Örneğin, Bobby Cebrail'e babasının kızının bir Yunanla birlikte olduğunu öğrenmesi halinde ne yapacağını sorar. Soru, dramatik bir sahnede değil, üç arkadaşın konuşup gülüşerek, Costa'yı Ceyda ile olan ayrılığı sebebiyle teselli etme girişimleri sırasında sorulur. Cebrail, "*kafasını koparırdı*" der. Costa buna sırf Yunan olduğum için mi sorusuyla karşılık verir. Cebrail'in açıklaması: hayır kızıyla beraber olduğun için, olur. Burada dikkat çeken nokta, babanın vereceği sert tepkinin, Costa'nın Yunan olmasından değil kızının sevgilisi olmasından kaynaklanacağı öngörüsünün Cebrail tarafından

verilmesidir. Ceyda'nın özgürlük alanı, Cebrail ile olan ilişkisine bakıldığında son derece geniş olsa da babasının müdahil olmasıyla kısıtlanma potansiyelini beraberinde getirmektedir. Babanın baskın konumu film boyunca belirsizdir. Her ne kadar hem sinemada hem edebiyatta hatta kimi zaman gerçek hayatta *Türk aile babası, ailenin büyük oğlu ya da koca*, evde istediğini yaptıran, kadınların hayatını kısıtlayıcı ancak kendince haklı nedenleri olan, kritik veya hoş karşılanmayacak olayların kendisinden mümkün olduğunca saklanması gereken, baskın bir imaja sahip olsa da *Kısa ve Acısız*'da baba karakterindeki baskınlığın kırıldığı gözlemlenmektedir. Sabah eve giden ve hemen yatağına yatan Cebrail'e beraber sabah namazı kılmayı teklif eden baba, "*şimdi değil baba, yorgunum*" cevabını alır. Bunun üzerine herhangi bir ısrarda bulunmaz ve "*sen bilirsin, hayırlı sabahlar oğlum*" diyerek odadan çıkar. Baba geleneksel olanı yaşatmaya çalışmaktadır. Burada, Cebrail'in tercihi baba tarafından kabul edilir ve kendisine ısrar etmez. Baba'nın kız kardeş Ceyda'ya da doğrudan herhangi bir kısıtlaması bulunmamaktadır. Babanın Ceyda'nın yaşam tarzına olası tepkisi, Cebrail'in varsayımlarıyla desteklenmektedir.

Düğünden sonraki ilk sahne, Cebrail'in çalışmaya başladığı abisinin taksisi içerisinde Cebrail, Costa ve Bobby'nin konuşmalarıdır. Costa, Ceyda'nın ondan ayrılacağını düşünmektedir, Cebrail Costa'yı kavga çıkarmaması konusunda uyarır. Ceyda kararlı ve sakin bir şekilde Costa'dan ayrılır. Bu ayrılık sonrasında Cebrail, Costa ve Bobby bir sokak arasında Ceyda'yı ve yeni erkek arkadaşı Sven'i öpüşürken görürler. Costa, Sven'e saldırır. Sven Costa'dan daha güçlüdür. Bunu gören Cebrail de Sven'e saldırır. Aynı gün içerisinde gerçekleşen ayrılık ve yeni erkek arkadaşla karşılaşma sahnesi, Ceyda'nın abisi ile ilişkisinde herhangi bir baskı görmediğini tekrar kanıtlar niteliktedir. İlerleyen sahnelerde de görüleceği üzere Cebrail Sven'e kardeşiyle öpüştüğü için değil Costa'yı korumak için saldırmıştır. Bu saldırının pişmanlığını da kendisine zarar vermemiş birine vurduğu için yaşadığı pişmanlığı da dile getirir. Ceyda'ya herhangi bir şey söylemez, ona vurmaz yalnızca kendisini durdurmaya çalıştığında onu çok sert olmayacak ve onu yere düşürmeyecek şekilde iterek kendinden uzaklaştırır ve evine gider.

Cebrail'in babasıyla arasında geçen namaz kılma diyalogunun hemen üzerine Ceyda odaya girer. Bu noktada Ceyda ve Cebrail arasındaki konuşma, Ceyda'nın *diğer Türk kızlarına* göre ne kadar özgür olduğunu vurgular niteliktedir:

Ceyda, Cebrail'e "*sen hani kavga etmeyi bırakmıştın?*" diye sorar. Cebrail'in cevabı, "*eğer senin erkek arkadaşın benim arkadaşımı döverse ben de onu korurum*" şeklinde olur ve Ceyda'yı yaptığından dolayı eleştirmeye, Costa'yı üzdüğü için ona kızmaya başlar:

Cebrail: "*Sen aptalsın, Costa'ya ne yaptığının farkında mısın? Altona'da⁴ herkesin içinde niye öpüşüyorsun? Şehrin herhangi bir yerinde ne yaptığın hiç umurumda değil ama Altona olmaz!*"

Ceyda: "*Kimi nerede öpeceğim seni hiç ilgilendirmez, tamam mı?*"

Cebrail: "*Seni her zaman savundum, hep senin tarafında oldum, seni anneme ve babama karşı korudum, unutma bunu. Geceleri istediğin kadar dışardasın, göster bana, hangi Türk kızı bunu yapabilir? Costa'ya âşık olduğunda da senin yanındaydım, saygı duydum ama bu saçmalığa saygı duymuyorum, bunu mide bulandırıcı buluyorum!*"

⁴ Hamburg'da bir mahalle

Ceyda: *Kime âşık olacağımı seçemem ya! Benim için hep en iyisini istiyordun hani, Sven uyuşturucu kullanmıyor, parası var, eğitilmiş, Costa'yla bir karşılaştırsana!*

Cebrail: *Ceyda, adamın sana ihtiyacı var ama...*

Ceyda: *Kendimi feda mı etmeliyim?*⁵

Bu sorudan sonra Cebrail Ceyda'ya bakar, öper ve iyi geceler diler. Bu sahne, her eleştirisine rağmen Ceyda'ya da bir birey olarak hak verdiğinin bir göstergesidir. Costa, eğitimsiz, kavgacı, sorumsuz bir hırsızdır. Ceyda bunu istememektedir ve bunu dile getirmekten çekinmez, kaderine boyun eğmez ve daha iyisini ister. Kendini feda etmek, başka birini üzmemek için istemediği bir şeye katlanmak Ceyda'nın yapmaya gönüllü olacağı bir şey değildir. Ceyda orta yol aramaz, bahane bulmaz, özür dilemez. Ceyda karakteri, sinema ve edebiyat alanında ilk kuşakta ve ikinci kuşakta işlenen karakterler arasında bu yönüyle dikkat çekmektedir. Ancak Ceyda, abisiyle olan yakın ilişkisinin bir getirisi olarak bunu yapabilmektedir. Her ne kadar özgüvenini ve birey olarak varlığını her alanda hissettirse de yukarıdaki diyalog göstermektedir ki, bunu ona sağlayan kişi abisidir. Görece tutucu bir ailede büyüyen Ceyda, abisi Cebrail'in söylediklerinden hareketle, ailesine karşı daima savunulmuştur. Babanın Cebrail'e karşı olan tatlı-sert tavrın Ceyda içinde geçerli olduğunu gösteren bir ifade yoktur. Costa ile görüşmesinin babası tarafından öğrenilmesi halinde sorun olacağına dair Cebrail'in ifadeleri de bu savı desteklemektedir. Filmde Ceyda ile abisi dışında diğer aile üyeleri arasında bir diyalog yoktur. Bu da Ceyda ve ailesi arasındaki bağlantının Cebrail yoluyla ilerlediğini ve Ceyda'nın hayatını, abisinin savunması olmaması halinde bu kadar özgür bir alanda yaşayamayacağını sinyalini vermektedir. Ceyda'nın potansiyel bir toplum ya da aile baskısına boyun eğmeyen tavrı, abisiyle ilişkisindeki bu dinamiklere olan güveniyle belirlenmiştir.

Ceyda'nın bir sonraki sahnesinde Ceyda ve Cebrail evdedir, Ceyda tırnaklarını törpülemekte Cebrail çekirdek yemektedir. Ceyda Cebrail'e Sven'in polise gideceğini, gitmemesi konusunda kendisinin onu ikna ettiğini söyler. Ardından neredeyse kendisinin polise gideceğini ve böylece Cebrail'in ömür boyu hapse gireceğini söyler ve gülüşürler. Cebrail nazıkçe teşekkür eder. Alice, Cebrail ve Ceyda bu konuşmanın sonrasında bir barda dans etmektedir. Sven içeri girer Ceyda Sven'e doğru koşar, kucağına atlar ve Sven'i öper. Sven ile Cebrail kavgadan sonra ilk kez karşı karşıya gelmiştir. Karşılıklı olarak birbirlerinden özür dilerler. Elini ilk uzatan Cebrail olur. Ceyda abisi ve Alice ile vedalaşır, *biz gidiyoruz* der, Sven ve Ceyda bardan ayrılırlar. Bu sahne de göstermektedir ki, Cebrail ne kendisinden beklenen tipik kavgacı tavrı göstermekte ne kendisini koruyan kardeşini kavgaya sebep olmakla suçlamakta ne de kız kardeşinin erkek arkadaşından özür dilemek konusunda çekince yaşamaktadır. Klişeleştirilmiş, *baskıcı Türk erkeği* tiplemesinden beklenen hiçbir davranışı sergilememektedir. Cebrail bu anlamda, ailesinin dünya görüşünü kardeşine dikte etmemiştir.

Ceyda ve Costa'nın ayrılıklarından sonra karşı karşıya geldikleri ilk sahne, Bobby'nin ölümünden sonra Costa'nın Bobby'nin intikamını almak için bir silah alıp, Ceyda'nın kapısına gittiği sahnedir. Costa kapıyı açan Ceyda'ya "*merhaba tatlım*" der ve kapı yüzüne kapatılır. Costa Bobby'nin öldüğünü söyler ancak Ceyda bunun barışmak için bir numara olduğunu söyler ve

⁵ Film içerisindeki Almanca diyalog ve ifadelerin Türkçeye çevirileri yazara aittir.

Costa'ya inanmaz. Bunun üzerine Costa bağırmağa başlar, sesini yükseltir, yalan söylemediğini ifade etmeye çalışır. Ceyda ikna olur ve ceketini alıp dışarı çıkmak için eve girer. Ceyda içeri girdiğinde Sven odadan çıkarak Costa'ya saldırmaya kalkar, Costa silahını çıkarır ve önce Ceyda'yı sonra Sven'i sonra da kendisini öldüreceğini söyleyerek öfkeyle binadan çıkar. Klişeleşmiş olarak Cebrail'den beklenecek davranışın Costa'dan gelmiş olması dikkat çekicidir.

Ceyda'nın filmindeki son sahnesi Alice'in evinde geçer. Alice ve Cebrail Bobby'nin öldürülüşünün intikamının alınması üzerine bir tartışma içerisinde. Ceyda içeri girer Alice'e sarılır ve abisine döner. Film boyunca Ceyda ve Cebrail arasındaki diyalogda yalnızca birkaç tane Türkçe kelime kullanılmıştır. Ancak bu konuşmanın tamamı Türkçe yapılı: "*Costa kafayı yedi, tabancası var benle Sven'e sataştı sonra kaçtı*" der. Cebrail silahı alır, Alice Cebrail'e niyetini sorar cevap alamaz, döner ve Ceyda'ya sorar Ceyda "*bilmiyorum*" der ancak ifadesi donuktur. Daha önce cezaevine girip çıkmış olan abisinin ne yapacağını tahmin etmektedir, hiçbir şey söylemez abisine engel olmaz, yalvarıp yakarmaz hatta Cebrail'in gitmesine engel olmaya çalışan Alice'i Cebrail'in yolundan çeker.

Ceyda'nın filmdeki son sahnesi, öldürülen arkadaşının intikamını almak için cinayet işleme niyetiyle elinde silahla çıkan abisine engel olmadığı ve engel olmaya çalışan Alice'i durdurduğu sahnedir. Ceyda "*birak gitsin*" den başka bir şey söylemez. Ceyda'nın soğukkanlılığının sebebi belirsizdir. Abisiyle ilişkisinde herhangi bir sorun yaşamamaktadır ve cezaevine girerek ondan uzaklaşmasını hedeflemesini gerektirecek herhangi bir sorunları yoktur. Ceyda bu sahnede ya abisini engel olmaya çalışmanın bir işe yaramayacağını farkındadır ve boşa çaba harcamak istememektedir ya abisinin bir cinayet daha işleyerek ömür boyu hapis cezasına çarptırılmayı göze alamayacağını ve cinayet işlemeyeceğini düşünmektedir ya da abisi de olsa davranışlarına müdahale etmeyi uygun bulmamakta, yapacağı şeyin sorumluluğunu kendisinin alması gerektiğini düşünmektedir.

Ceyda'nın sessizliği için bir diğer ihtimal olan hayal kırıklığına uğramış olma ihtimali bu noktada daha baskındır. Cebrail, vicdan azabı çektiği için en azından Bobby'nin intikamını almak istemektedir ve Ceyda bunu desteklememektedir. Cebrail bir suç daha işlemesi halinde bu kez ömür boyu cezaevine gireceğinin farkındadır. Hem buna hem de kavga etmeyeceğine ve daha sakin bir hayat yaşayacağına dair planlarına rağmen verdiği sözleri tutamayarak göze aldıkları, Ceyda'nın sessizliğini açıklamaktadır. Ceyda, abisinin sözünü tutmayıp özgürlüğünü tehlikeye atarak Sven'e saldırdığında onu korumuş olsa da eline silah alıp öfkeyle çıktığında, Cebrail'in değişmeyeceğini düşünmüş veya kabullenmiş gibi görünmektedir.

5. Sonuç

Ceyda karakteri Türk-Alman sinemasında kalıplaşmış Türk kadını tiplemesinin dışında bir karakterdir. Her ne kadar ikinci kuşak bir göçmen olarak ilk kuşak ile arasındaki mesafe film boyunca hissedilse de abisiyle ve çevresiyle olan ilişkisinde son derece dışa dönüktür. Ceyda kendine sınırlar konulmasına, yönlendirilmesine müsaade etmez. Özgürlük alanının genişliğinde elbette abisinin dünya görüşünün ve kadına bakış açısının sağladığı destek de vardır ancak Ceyda, bu desteğin çekilmesi noktasında ya da abisiyle çatışma yaşadığında da geri adım atmamaktadır. İlk

göç filmlerinden günümüze kadarki süreçte Ceyda birçok klişe ve önyargıyı yıkan bir karakterdir ve bu açıdan incelenmesi gerekmektedir.

Ceyda'nın alışılmışın dışındaki yaşamında en önemli destek aile içinden, abisinden gelmektedir. Cebrail'in Ceyda'yı anne ve babasına karşı korumuş olması, filmde ifade edildiği haliyle: *hiçbir Türk kızı yapamazken Ceyda'nın istediği saate kadar dışarda kalması* ve erkek arkadaş seçimlerine ya da özel hayatına karışılmaması Cebrail'in desteğiyle sağlanmış bir özgürlük alanı olduğunu göstermektedir. Yine de Türk kadını, önceki nesillerde görüldüğü kadar baskın olmasa da korunmaya ihtiyaç duymuştur. Ancak bu korunma film boyunca bir muhtaçlık hissini vermekten uzak, doğal ve olması gereken şekilde verilmiştir. Cebrail bu noktada koruyan değil, köprü olan kişi olarak değerlendirilmelidir. Ceyda ve Cebrail örneği, Türk göçmenlerin sosyal entegrasyonundaki kırılmaları ve geçişleri göstermektedir. Önceleri sert bir kabukmuşçasına işlenen modern ve gelenekselin ayrımının silikleştiği bir filmidir.

Geleneksel Türk ailesi ve modern Alman toplumu arasında kız kardeşi için köprü işlevi gören Cebrail, Fatih Akın'ın kendisinden esinlenerek yarattığı bir karakterdir. Bahsedildiği üzere film Fatih Akın'ın lise yıllarındaki arkadaşlık ilişkilerine dayandırılarak henüz okul çağında yazılmıştır. Gerçekte bir kız kardeşi olmamasına rağmen filme Ceyda karakterini eklemiştir ve Ceyda'nın özellikleri bir eleştiri niteliğindedir ve yol gösterme niyeti taşımaktadır. Fatih Akın, kendisini de filmleriyle Türk ve Alman toplumları, kültürleri arasında bir köprü olarak değerlendirmektedir.

Kaynaklar

- Akın, Fatih (1998). *Kurz und Schmerzlos*. Sinema Filmi.
- Asutay, Hikmet ve Oktay Atik (2012). “*Fatih Akın'ın Kurz und Schmerzlos Filminde Türk-Alman Gençlik Alt Kültürlerinin Yansımaları*”. Zeitschrift für die Welt der Türken, s. 37-51.
- Atılğan, Betül (2013). *Fatih Akın Filmlerinde Göçmen Kuşaklar Arasındaki Farklılıklar*. Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Behrens, Volker ve Michael Töteberg (2013). *Sinema, Benim Memleketim*. Çev. Barış Tut. İstanbul: Doğan Kitap.
- Blumentrath, Hendrik vd. (2007). *Transkulturaliteat - Türkisch-Deutsche Konstellationen in Literatur und Film*. Münster: Aschendorff Verlag.
- Göktürk, Deniz (2007). “*Migration und Kino - Subnationale Mitleidskultur oder Transnationale Rollenspiele?*”, s. 329-348. Ed. Carmine Chiellino. *Interkulturelle Literatur in Deutschland*. Stuttgart: J.B. Metzler Verlag.
- Kayaoğlu, Ersel. (2016). *Edebiyat ve Film - Edebiyat Bilimi Yaklaşımıyla Film Çözümlemesine Giriş*. İstanbul: Hiperlink Yayınları.
- Naiboğlu, Gözde (2018). *Post-Unification Turkish German Cinema - Work, Globalisation And Politics Beyond Representation*. Leicester: Palgrave Mcmillan.

Özkan, Zuhâl Çetin (2014). “Kültürlerarası Etkileşimde Sinemanın Rolü: Ferzan Özpetek ve Fatih Akın Filmlerinde Kültürlerarasılık”. *International Journal of Science Culture and Sport*, s. 340-349.